

شماره: ۳

ویژه‌نامه‌ی بیست و دومین مراسم یادروز حافظ و
سیزدهمین گردهم‌آیی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی

کس چو حافظ نگشاد از رُخ اندیشه حجاب
تا سر زلف سخن را به قلم شانه زدند

گفت‌وگو با دکتر سولماز مظفری مسئول گروه ارزیابی پایان‌نامه‌های ارسالی به دبیرخانه‌ی همایش

♦ با توجه به برگزاری دوره‌های همایش، ترویج و تأثیر این رویداد در حفاظت و حراست از زبان و ادب فارسی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

تافت نور صبح و ما از نورتو
در صبحی با می منصور تو

انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی هرسال همایشی تحت عنوان همایش بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی برگزار می‌کند که هدف اصلی آن اشاعه و گسترش دستاوردهای علمی نوین در راستای زبان و ادبیات است. برگزاری هرساله آن در مراکز استان‌های مختلف کشور به آشنایی پژوهشگران با فرهنگ بومی نیز یاری می‌رساند که این مسأله بسیاری از پژوهشگران را بر این داشته تا در این زمینه نیز دست به قلم ببرند. این همایش هرساله‌ی انجمن در بین پژوهشگران به عنوان بزرگ‌ترین همایش ادبی قلمداد می‌شود که تاکنون نیز به نحوی خوب برگزار شده است.

♦ هم‌زمانی سیزدهمین همایش انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی و یادروز حافظ برای شما چه معنایی دارد؟

خوش‌تر آن باشد که سز دلبران
گفته‌آید در حدیث دیگران

حافظ جان جهان است و به سخن استاد، حافظ حافظه‌ی ماست و راز ماندگاری کلامش متأثر از روح بزرگ، اندیشه‌ی والا و حس لطیفی است که در مکتب اصالت انسان، وجود انسانی را به سخن می‌گیرد. هرساله به همت والای استاد فرهیخته و فرزانه‌ام، دکتر کاووس حسینی و خیل مشتاقان و دل‌سوختگان حافظ، مراسم بزرگداشت حافظ شیرازی به نحوی شایسته برگزار می‌شود که نشان از توجه عمیق ایشان و حافظ‌شناسان ادیب و فرزانه‌ی ایرانی و جهانی به حافظ و کلام وی

دارد. امسال همراه شدن همایش انجمن ترویج و مراسم بزرگداشت حافظ می‌تواند رویدادی خوش‌یمن را رقم بزند و آشنایی بیشتر پژوهشگران بالاخص پژوهشگران جوان را با اندیشه و کلام حافظ و سخنوران حافظ‌شناس به دنبال داشته باشد.

♦ ضرورت انجام چنین برنامه‌هایی در
نظرگاه شما چیست؟

برگزاری چنین همایش‌هایی مطمئناً نتایجی بهینه‌داری دارد؛ از جمله این نتایج می‌توان به اشاعه‌ی دستاوردهای نوین در راستای حفظ زبان و ادبیات فارسی اشاره کرد. هدف از برگزاری این همایش می‌تواند ایجاد فضای بحث و تبادل اطلاعات و گفتگو در زمینه‌ی اشاعه‌ی زبان و ادبیات فارسی در موضوعات گوناگون علمی و پژوهشی و پدید آوردن فرصت‌هایی مطالعاتی برای بررسی زوایا و ابعاد گونه‌گون نسبت به این موضوع و ایجاد تحولات اساسی در این راستا باشد. در این همایش‌های هرساله‌ی انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی، پژوهشگران فرهیخته و فرزانه درصدد ارائه‌ی پژوهش‌های نوین و دانش خود مرتبط با محورهای همایش برمی‌آیند که بسیاری از این پژوهش‌ها سبب می‌گردد گامی موثر در راستای پیشرفت جامعه ادبی برداشته شود و راهکارهایی برای چالش‌های ذهنی و ادبی ارائه گردد که در نوع خود می‌تواند کارساز و مؤثر باشد. درحقیقت، انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی با برگزاری همایش درصدد فراهم ساختن محیط امن فکری برای گسترش دستاوردهای نوین علمی و ادبی، به چالش انداختن ذهن و قلم پژوهشگران، تبادل نظر و گفت‌وگو در میان صاحبان قلم و پیشرفت به‌روز جامعه‌ی ادبی است.

♦ مسئولیت شما در همایش انجمن ترویج و برنامه‌ی یادروز حافظ چیست و به‌طور کلی، چه فعالیت‌هایی در پیوند با این همایش صورت می‌گیرد؟

مسئولیت گروه ارزیابی پایان‌نامه‌های ارسالی به دبیرخانه‌ی همایش و انتخاب پایان‌نامه‌ی برگزیده و شایسته‌ی تقدیر به این جانب واگذار شده‌است. در این بخش، داوران داخلی و خارج از دانشگاه شیراز به ارزیابی پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها می‌پردازند و از میان رساله‌های دکتری و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد متناسب با معیارهای ارزیابی در نظر گرفته شده، امتیازهایی اعمال می‌کنند. در حال حاضر، مرحله‌ی ابتدایی را به یاری داوران داخلی به اتمام رسانده‌ایم که متناسب با امتیازات دریافتی، پنج پایان‌نامه و رساله

به مرحله‌ی دوم و نهایی راه یافته‌اند که داوران خارج از دانشگاه که معرفی شده‌ی انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی هستند و از دانشگاه‌های مختلف کشور برگزیده شده‌اند، درحال ارزیابی و امتیازدهی هستند که امیدواریم پایان‌نامه‌ی شایسته و برگزیده انتخاب گردد. در همایش پیش رو اتفاق‌های خوبی را به دنبال خواهیم داشت که نتیجه‌ی ساعت‌ها بحث و تبادل نظر فردی و گروهی اعضای اجرایی و علمی برگزارکنندگان این همایش است. برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌های علمی همراه با برگزاری نشست‌های ارائه‌ی مقالات می‌تواند در پررسانی برگزاری این‌گونه همایش‌ها مؤثر باشد که البته هرساله این اتفاق در همایش سترگ انجمن ترویج رخ می‌دهد.

♦ پیشنهاد شما برای بهبود کیفیت
همایش‌های ادبی و نیز یادروز حافظ چیست؟

به نظر می‌رسد اگر در این همایش‌های بزرگ، تأکید بر موضوعات چالش‌برانگیز بیشتر شود، همایش می‌تواند سمت و سویی خاص را به خود اختصاص دهد. البته امسال سعی و اهتمام گروه علمی بر این گردیده که کمتر به موضوعات تکراری پرداخته شود. امید که با عنایت الهی این همایش سترگ به بهترین و شایسته‌ترین وجه ممکن برگزار شود و مقبول طبع پژوهشگران و ارادتمندان به حافظ بزرگ گردد. برگزاری این همایش، حاصل عشق و اشتیاق ادب‌دوستان است و بس.

از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر
یادگاری که در این گنبد دوار بماند

گفت‌وگو با کیوان زارعی، مدیر گروه کارگاه آموزشی همایش

♦ با توجه به برگزاری دوره‌های همایش، ترویج و تأثیر این رویداد در حفاظت و حراست از زبان و ادب فارسی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

به نام خداوند جان و خرد
بی‌شک آن‌چه به یک رویداد علمی فرهنگی قوام و غنا می‌بخشد، انگیزه‌ها و اهدافی است که در آن اتفاق مستتر شده و «همایش ترویج» نیز از این قاعده مستثنا نیست. آن‌چه اکنون مراکز علمی و دانشگاهی حوزه‌ی زبان و ادبیات فارسی نباید از آن غافل باشند همان زبان فارسی است که همایش ترویج و برگزارکنندگان آن سعی می‌کنند با برنامه‌ریزی، اجرا و انجام

چنین همایش‌هایی در زنده نگاه‌داشت، تعالی و ترویج آن بکوشند.

♦ هم‌زمانی سیزدهمین همایش انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی و یادروز حافظ برای شما چه معنایی دارد؟

هم‌زمانی همایش ترویج و یادروز حافظ را می‌توان به فال نیک گرفت. در شهر شیراز که کان فرهنگ و ادب است و در سایه‌ی سخنوران بزرگ شیرازی که اصالت و حافظه‌ی زبان و اندیشه ایرانی هستند هم‌زمان با یادروز حافظ بزرگ، پاسبانان دُر دُر بر گرد این نگین گران‌بها جمع می‌شوند و به پاسداشت سخن می‌کوشند تا در ادب فارسی طرحی نو دراندازند.

♦ ضرورت انجام چنین برنامه‌هایی در
نظرگاه شما چیست؟

قبل از هر چیز، شرکت‌کنندگان در این همایش با آرا و اندیشه‌های نو در حوزه‌های زبان و ادبیات فارسی آشنا می‌شوند و دانشجویان و اساتید در تعامل با یکدیگر می‌توانند آن‌چه را در طول کلاس‌ها و کتاب‌های متعدد بیاموزند و بیاموزانند، در کوتاه‌ترین زمان ارائه دهند و کسب نمایند.

♦ مسئولیت شما در همایش انجمن ترویج و برنامه‌ی یادروز حافظ چیست و به‌طور کلی، چه فعالیت‌هایی در پیوند با این همایش صورت می‌گیرد؟

با لطفی که جناب آقای دکتر حسن‌لی به عنوان دبیر سیزدهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادبیات فارسی به حقیر داشته‌اند توسط ایشان به سمت مدیر گروه کارگاه آموزشی این همایش منصوب شده‌ام که امیدوارم به یاری خداوند متعال و همکاری دیگر دوستان بتوانم به نحو احسن انجام وظیفه نمایم. امسال در همایش انجمن ترویج سعی کرده‌ایم در تعامل با حوزه‌های آموزشی زبان و ادبیات فارسی آموزش و پرورش و دانشکده‌ی ادبیات شیراز دو کارگاه با موضوعات تخصصی برای شرکت‌کنندگان در همایش برگزار کنیم که محتوای این کارگاه‌ها بیشتر حول محور فناوری در آموزش زبان و ادبیات فارسی می‌گردد. با عنایت به نگاهی که مسئولین همایش به حوزه‌های آموزشی دارند سعی شده است علاوه بر ارائه‌ی مقالات و سخنرانی اساتید بزرگ حوزه‌ی ادبیات، سه کارگاه آموزشی هم برای دبیران زبان و ادبیات مقطع متوسطه‌ی اول و دوم برگزار شود.

**منظومه‌ی سه نابلیوی مریم میرزاده‌ی
عشقی درآینه‌ی نقد معاصر**

... آشنایی با دکتر پروین سلاجقه ...

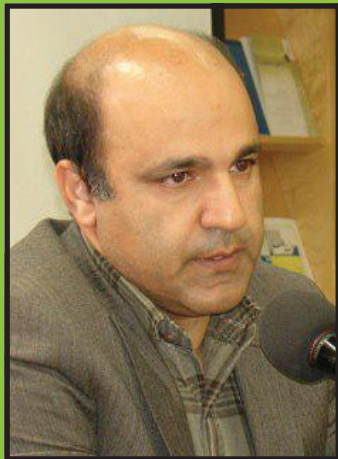
دکتر پروین سلاجقه در سال ۱۳۴۰ در شهر بافت از توابع کرمان به دنیا آمد. او در سال ۱۳۸۰ تحصیلات خود را در مقطع دکتری رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی به پایان رساند و از آن پس در کنار پژوهش‌های انتقادی، به تدریس در دانشگاه پرداخت. افزون بر این، دکتر سلاجقه عضویت در سازمان جهانی ادبیات و روانکاوی و گروه نقد روان‌کاوی هنر در فرهنگستان هنر ایران را در کارنامه‌ی خود دارد. وی تاکنون آثار فراوانی منتشر کرده که جوایز متعددی را برای او به ارمغان آورده است. از آن جمله می‌توان به جایزه‌ی کتاب سال ایران برای از این باغ شرقی: نظریه‌های نقد شعر کودک و نوجوان اشاره کرد. کتاب امیرزاده‌ی کاشی‌ها و مقالات «پدیدارشناسی زمان در شعر حافظ، با نظر به آراء قدیس آوگوستینوس درباره‌ی زمان» و «تأملی بر چگونگی فاصله‌ی «شاعر» و «راوی» در متون شاعرانه» شماری از آثار دکتر سلاجقه را تشکیل می‌دهد.

**ترسیم نشانه- جغرافیایی گفتمان
رندی در اشعار حافظ**

آشنایی با دکتر حمیدرضا شعیری

دکتر حمیدرضا شعیری در سال ۱۳۴۵ در شهرستان گرمسار از توابع استان سمنان چشم به جهان گشود. طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۲ دوره‌ی کارشناسی ارشد را در رشته‌ی ادبیات فرانسه به پایان رساند و دکتری تخصصی خود را در حوزه‌ی نشانه-معناشناسی در سال ۱۳۷۵ به اتمام رساند. پس از بازگشت به ایران، به عنوان عضو هیأت علمی گروه آموزش زبان فرانسه در دانشگاه تربیت مدرس مشغول به فعالیت شد. عضویت در انجمن جهانی نشانه‌شناسی، انجمن بین‌المللی معناشناسی فرانسه و هیأت تحریریه‌ی مجله‌ی بین‌المللی سیگناتا (Signata) در دانشگاه لیژ بلژیک، بخشی از پیشینه‌ی علمی و اجرایی او را تشکیل می‌دهد. وی همچنین کتاب‌ها و مقالات متعددی نگاشته است که برخی از آن‌ها عبارتند از: تجزیه و تحلیل نشانه - معناشناختی گفتمان، نقصان معنا (ترجمه)، نشانه - معناشناسی ادبیات: نظریه و روش تحلیل گفتمان ادبی و مقالات «تحلیل نشانه-معناشناختی دروغ: لغزندگی نظام آیکونیک زبان در قصه‌های عامه» و «تحلیل نشانه-معناشناختی خلسه در گفتمان ادبی».

جنسیت معشوق در غزل فارسی:

... آشنایی با دکتر سیدمهدی زرقانی ...

دکتر سید مهدی زرقانی، استاد و مدیرگروه بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد است. وی پس از گذراندن مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشگاه فردوسی مشهد، تحصیلات خود را تا پایان مقطع دکتری در دانشگاه تهران ادامه داد و از سال ۱۳۸۲ در دانشگاه فردوسی مشغول به کار شد. او افزون بر تدریس در دانشگاه‌های داخلی، تجربه‌ی تدریس دورس تخصصی زبان و ادبیات فارسی را در دانشگاه‌های سوریه داشته است. دکتر زرقانی در هر دو حوزه‌ی ادبیات کلاسیک و معاصر، مطالعات و پژوهش‌های فراوان انجام داده و موفق به کسب افتخارات متعدد شده است. از آن جمله با نگارش کتاب تاریخ ادبی ایران و قلمرو زبان فارسی جایزه‌ی کتاب فصل، رتبه‌ی سوم جایزه‌ی بزرگسال جشنواره‌ی بین‌المللی فارابی، رتبه‌ی دوم جایزه‌ی جلال آل احمد و تقدیرنامه‌ی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران را از آن خود کرد. از دیگر آثار وی می‌توان به کتاب‌های چشم‌انداز شعر معاصر ایران، نظریه‌ی ژانر در سنت ادبی و مقالات «مدعی در دیوان حافظ» و «گمشده‌ی ته دریا» (پاسخ به نقدی با عنوان «گمشده‌ی لب دریا» اشاره کرد.

**نقد و بررسی ترجمه‌ی اشعار
حافظ در بنگلادش**

... آشنایی با دکتر ابوالکلام سرکار ...

دکتر ابوالکلام سرکار، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه داکای بنگلادش و عضو انجمن مطالعات آسیایی این کشور است. وی تاکنون در کرسی‌های مختلف مرتبط با زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های ایران و بنگلادش شرکت داشته و مهمانی همایش‌های متعدد مانند: انجمن ترویج بوده است. از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعاتی دکتر سرکار، جایگاه آثار ادبی ایرانی در بنگلادش و ترجمه‌های صورت گرفته از آن‌هاست. از این رو، مقالات متعددی با محوریت ادبیات کهن و معاصر فارسی نگاشته است که برخی از آن‌ها عبارتند از: «حافظ پژوهی در عصر حاضر در بنگلادش»، «معرفی نسخه‌های خطی قصاید عرفی شیرازی در کتابخانه‌ی مرکزی دانشگاه داکای بنگلادش»، «جایگاه ابوسعید ابوالخیر در دانشگاه‌های بنگلادش»، «وضعیت قانونی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های بنگلادش و پیشنهادهایی برای تقویت و گسترش آن»، «روند ترجمه‌ی آثار داستانی فارسی به زبان بنگالی در دوره‌ی اخیر ۲۰۰۱-۲۰۱۲»، «نقد و بررسی ترجمه‌ی بوف کور در بنگلادش» و «تحول قصیده در شعر پارسی».

... سخنرانان ویژه‌ی همایش ...

مقاومت حافظ در برابر خشونت و استبداد

آشنایی با پروفسور عین الحسن

پروفسور عین الحسن، شاعر و استاد دانشکده‌ی مطالعات زبان، ادبیات و فرهنگ و رئیس دیپارتمان زبان و ادبیات فارسی دانشگاه جواهر لعل نهرو دهلی نواست. وی از جمله فعالان در زمینه‌ی روابط فرهنگی کشورهای هند و ایران است که ریاست انجمن پژوهشگران ایرانی هند، کمیته‌ی ایران‌شناسی کنفرانس‌های مطالعات شرقی هند و گروه فارسی شورای ملی گسترش زبان اردو را در کارنامه‌ی خویش دارد. وی هم‌چنین در سال ۱۳۸۶ از سوی وزارت ارشاد جمهوری اسلامی ایران به عنوان شاعر فارسی‌سرا مورد تقدیر قرار گرفت. از جمله آثار این پژوهشگر می‌توان کتاب‌های ستون‌های شعر نو، مطالعاتی درباره‌ی زبان و ادبیات فارسی؛ موضوعات و مضامین، دستور زبان فارسی برای غیرفارسی‌زبانان و نقد و بررسی ادبیات خردسالان را نام برد.

سخنرانان ویژه‌ی همایش

جایگاه زبان و ادب فارسی و ایران شناسی در کشور بوسنی و هرزگوین

آشنایی با دکتر نامیر کارا خلیلویچ

دکتر نامیرکارا خلیلویچ، از اعضای هیأت مؤسسين مرکز علوم دینی قم در بلغراد و رئیس گروه تمدن‌پژوهی این مرکز است. وی هم‌چنین مدیرمسئولی مجله‌ی علمی-پژوهشی علوم دینی قم را برعهده دارد. مجله‌ی اسلام‌شناختی یاد شده، از سال ۲۰۱۴ حائز رتبه‌ی علمی-پژوهشی در وزارت علوم جمهوری صربستان شد. از جمله آثار این پژوهشگر می‌توان به مقاله‌ی «اصالت فرد یا جامعه در اندیشه‌ی شهید مرتضی مطهری» و کتاب‌های اقتدار جامعه؛ اسلام، فلسفه، تمدن و نیز آفتابی در سایه اشاره کرد. آفتابی در سایه در حقیقت، داستانی تمثیلی است که سعی دارد حقیقت انسان را در اندیشه‌ی فلسفی و عرفانی اسلام جست‌وجو کند. در این کتاب، تقابل غرب و شرق و رودررویی اندیشه‌های سکولار و دینی به صورت نمادین مطرح و برخی نمودهای آن در زندگی فردی و اجتماعی انسان تحلیل شده است. خلیلویچ یکی از سه نویسنده‌ی کتاب تاریخ مختصر فلسفه‌ی اسلامی بوده که نخستین اثر تألیفی به زبان‌های بومی منطقه‌ی بالکان در حوزه‌ی تاریخ میراث فلسفی اسلام است.

خدا باوری در شعر حافظ

آشنایی با دکتر علیرضا مظفری

دکتر علیرضا مظفری عضو هیأت علمی بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ارومیه و رئیس شعبه‌ی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی در استان ارومیه است. وی تاکنون مسئولیت‌های اجرایی متعددی از جمله سرپرستی معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه ارومیه را نیز برعهده داشته است. افزون بر این، وی تاکنون آثار پژوهشی متعددی منتشر کرده است. کتاب‌های خیل خیال (زیباشناسی صور خیال شعر حافظ)، وصل خورشید (شرح شصت غزل از حافظ) و آفتابی در میان سایه‌ای (جشن‌نامه‌ی استاد دکتر بهمن سرکاراتی) و مقالاتی چون «تحلیل ژرف‌ساخت استعاره‌ی دختر رز با تأکید بر شعر حافظ» (مشترک)، «ویژگی‌های بنیادی سبک‌های شعر فارسی»، «زایش اسطوره‌های ترمیمی در سنت اساطیری ایران»، «پیر مغان از نگاهی دیگر» و «راز تفاهم‌طلبی و اثرگذاری شعر حافظ» پاره‌ای از این آثار را تشکیل می‌دهد.

حافظ و ساختار شکنی مفهومی کلان روایت‌ها

آشنایی با دکتر مهدی محبتی

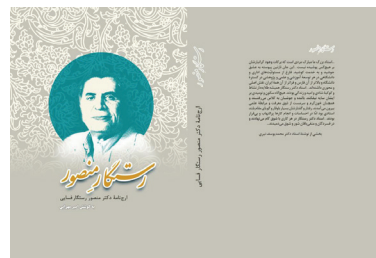
دکتر مهدی محبتی دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه زنجان است. وی در سال ۱۳۷۴ موفق به دریافت مدرک دکتری از دانشگاه تهران شد و افزون بر تدریس در دانشگاه، به فعالیت‌های علمی و اجرایی مختلف پرداخت. از آن جمله می‌توان به سردبیری مجله‌ی اندیشه‌ی ادبی، مدیریت گروه زبان و ادبیات فارسی دانشنامه‌ی جهان اسلام و عضویت در شورای علمی گروه زبان و ادبیات پژوهشکده‌ی علوم انسانی اجتماعی اشاره کرد. دکتر محبتی هم‌چنین با نگارش کتاب از معنا تا صورت در زمینه‌ی نظریه‌ی ادبی در ایران توانست جایزه‌ی جلال آل احمد و نیز جایزه‌ی کتاب سال را به خود اختصاص دهد. کتاب‌های بدیع نو: هنر ساخت و آرایش سخن، پیمانه‌های بی‌پایان: قصه‌های کوتاه ادبیات عرفانی: متون منثور فارسی و مقالات «اهمیت جاحظ و دیدگاه‌های او در نقد و ادب اسلامی ایرانی»، «بررسی و تحلیل انتقادی دیدگاه‌های ادبی رادویانی در ترجمان‌البلاغه»، «خاستگاه شعر و هویت صنفی-اجتماعی شاعر از دیدگاه حکیم انوری ابیوردی» و «قلمرو و جایگاه عقل و عقل‌گرایان در مقالات شمس تبریزی»، شماری از پژوهش‌های وی را تشکیل می‌دهد.

۱۲۱۰ هجری شمسی برابر با ۱۸۳۱ میلادی دیوان غزل و قصائد حافظ را در بمبئی در ۳۱۰ صفحه به قطع وزیری و چاپ سنگی منتشر کرد که در سال‌های ۱۲۳۰ و ۱۲۷۴ تجدید چاپ شد و در سال ۱۳۱۹ با چاپ سربی مجدداً منتشر گردید.

- دومین شیرازی مرحوم اولیاء سمیع بود که در سال ۱۲۱۱ دیوان حافظ را در بمبئی به چاپ رسانید و بار دیگر در سال

نوشتاری از استاد منصور رستگار فسایی «چاپ و پژوهش دیوان حافظ در فارس»

۱۲۳۱ دیوان حافظ را به قطع رقعی با چاپ سنگی در بمبئی به چاپ رسانید.

- در سال ۱۲۳۰ به خواست محمدباقر صاحب تاجر شیرازی و به سعی و اهتمام محمدحسین لاری و به خط محمود حکیم ابن وصال شیرازی چاپ دیگری از دیوان حافظ در ۴۳۹ صفحه به قطع وزیری و سنگی به چاپ رسید.

- در سال ۱۲۳۰ شمسی دیوان حافظ به خط محمد ابراهیم بن محمدعلی مشهور به میرزا جانی شیرازی به وسیله‌ی میرزا ابوطالب شیرازی به چاپ سنگی رسید.

- در سال ۱۲۴۱ یکی از نیاکان انجوی شیرازی به نام محمدباقر الشهیر به میرزا آقا خلف مرحوم میرزا موسی انجوی شیرازی دیوان حافظ را به خواهش حیدرعلی درکارخانه داد و میان دهایی به چاپ رسانید.

- در سال ۱۲۷۱ دیوان حافظ به خط میرزا مهدی شیرازی و به سعی محمدعلی بن فیاض شیرازی در ۳۰۵ صفحه در بمبئی به چاپ سنگی رسید که در سال ۱۲۸۲ هم تجدید چاپ شده است.

- معروف‌ترین چاپ دیوان حافظ به تصحیح سید محمد قدسی است که در سال ۱۲۷۶ شمسی در بمبئی به چاپ سنگی رسیده است؛ در ۴۹۶ صفحه و بارها به گونه‌های مختلف تجدید چاپ شده است که در تاریخ ۱۲۸۳ و ۱۲۸۴

چاپ و تصحیح انجوی شیرازی از دیوان حافظ، یکی از موفق‌ترین چاپ‌ها و تصحیحات دیوان حافظ است که از حدود ۲۰۰ سال پیش با پیدایش صنعت چاپ به وسیله‌ی شیرازیان یا محققان مقیم شیراز انجام شده است. نخستین چاپ‌های دیوان حافظ در هندوستان به طبع می‌رسید و خطاطان و مصححان و سرمایه‌گذاران طبع ناگزیر بودند که به هندوستان بروند و در بمبئی یا شهرهای دیگر چاپ سنگی حافظ را به انجام برسانند و کتاب‌ها را به ایران بیاورند که همه‌ی این کارها رنج و وقت فراوانی را می‌طلبید. به طور کلی شیرازیانی که پیش از انجوی دیوان حافظ را با عشق و شور فراوان چاپ کردند و به دست علاقمندان رساندند به شرح زیرند:

- پس از آغاز چاپ دیوان حافظ در سال ۱۱۶۹ هجری شمسی برابر با ۱۷۹۱ میلادی به تصحیح ابوطالب تبریزی نخستین ادیب شیرازی که به چاپ دیوان حافظ پرداخت، مرحوم محمود حکیم، پسروصال شیرازی بود که در سال

تجدید چاپ شد و کسانی مثل علی اصغرخان حکمت سبها بر چاپی که از آن مقدمه‌ای نوشتند و این چاپ دیوان حافظ پیش از چاپ انجوی معروف‌ترین چاپی بود که شیرازیان اراده داده بودند.

- دیوان حافظ به خط علیرضا ضیاء الادبا بن ابوالحسن شیرازی، به سعی علی نقی شیرازی پیش مطبعه مظفری علی در ۱۲۸۶ به چاپ می‌رسد که در سال ۱۲۸۷ نیز تجدید چاپ می‌شود تا سال ۱۳۰۶ که چاپ خلخال از دور نسخه ۸۲۷ که سی و نیم سال پس از مرگ حافظ تحریر شد در می‌آید و به عنوان یک چاپ مستند و معتبر مورد توجه قرار می‌گیرد.

- در سال ۱۳۱۵ فرصت‌الدوله‌ی شیرازی دیوانی از حافظ به چاپ می‌رساند با شرح احوال خواجه که خط این نسخه را محمدحسین نوربخش اصفهانی می‌نویسد و در چاپخانه‌ی علمی تهران به قطع رقعی و خط نستعلیق و چاپ سنگی منتشر می‌شود.

- از روی نسخه‌ای در کتابخانه‌ی تقوی به انتخاب قآنی شیرازی نیز با همکاری یغمای جندقی در سال ۱۳۱۸ نسخه‌ای از دیوان حافظ در تهران به چاپ می‌رسد در ۳۹۰ صفحه.

- در سال ۱۳۲۰ نسخه‌ی معروف به اهتمام محمد قزوینی و قاسم غنی به چاپ رسید که ۴۰۰ صفحه متن و یک مقدمه‌ی مفصل داشت و بسیار شهرت یافت و بارها تجدید چاپ شد.

- اما چاپ انجوی شیرازی در سال ۱۳۴۵ با تصحیح و سه مقدمه و حواشی و تکمله و کشف‌الایات در تهران به وسیله‌ی انتشارات جاویدان منتشر شد که دارای ۱۲۷ مقدمه، ۳۰۶ صفحه متن و ۸۳ صفحه کشف‌الایات و ۲۵ صفحه نام‌نامه بود و یک سال بعد چاپ دوم آن در تهران به وسیله‌ی انتشارات علمی منتشر گردید و چاپ سوم آن در ۱۳۵۹ و چاپ چهارم آن در ۱۳۶۱ منتشر شد و چاپ پنجم آن در سال ۱۳۶۳ منتشر گردید و چاپ ششم در ۱۳۶۷ چاپ هفتم در ۱۳۷۱ و چاپ هشتم در ۱۳۷۲ به چاپ رسید.

- چاپ فرزاد به نام جامع نسخ حافظ در سال ۱۳۴۷ منتشر گردید که جلد اول از ۵ جلد کتاب در جستجوی حافظ بود در ۵۶ صفحه مقدمه و ۸۴۷ صفحه متن.

فرزاد اگرچه شیرازی نبود حدود ۱۵ سال در شیراز زیست و دانشگاه شیراز مجموعه آثار او را درباره حافظ، منتشر کرد.

- مرحوم دکتر عبدالوهاب نورانی وصال استاد دانشگاه شیراز که نوه‌ی وصال شیرازی بود با همکاری دکتر محمدرضا جلالی نائینی در سال ۱۳۷۲ نسخه‌ای از دیوان حافظ را منتشر کرد که براساس ۲۵ نسخه‌ی خطی و چاپی فراهم آمده بود. این دو تن، در صفحه ۲۲ تا ۳۵ مقدمه دیوان آن را معرفی کرده‌اند که به نظر خود آنان «به طور قطع و یقین دیوان حافظی که ملاحظه می‌شود از تصحیحات من عندی بری بوده و صرفاً بر وجه اقدام و اصح قرار دارد (ص ۳۶ مقدمه) حواشی تحقیقی این دیوان که شرح اختلاف نسخه است در آخر کتاب و پایان کل غزل‌ها آمده است و فاقد توضیحات اضافی است و این دیوان دارای ۵۰۰ غزل است و قصائد و ترکیب‌بندی و قطعات و رباعیات پس از آن آمده است. و دارای ۱۰۸۴ صفحه می‌باشد.

- استاد هاشم جاوید نیز که از اجله‌ی ادبا و فضلاء معاصر شیرازند و کتاب حافظ جاوید ایشان متضمن اطلاعات بسیار راهگشایی برای حافظ‌شناسان و حافظ‌دوستان است نیز در سال ۱۳۷۸ با همکاری حافظ‌شناس معروف، آقای بهاء‌الدین خرمشاهی دیوان حافظ را بر اساس تصحیح شادروان قزوینی و غنی و مقابله با نسخه‌های استادان، خانلری، جلالی نائینی، نورانی وصال، نیساری، عیوضی، بهروز، سایه و خلخال چاپ و منتشر کرده‌اند که به قول خود ایشان قرائت‌گزینی انتقادی دیوان حافظ است که «نه از سرتفنن و ذوق‌ورزی بلکه از سر ضرورت و برای پاسخگویی یک نیاز فرهنگی - در حوزه‌ی حافظ‌پژوهی- انجام گرفته است.» (ص پنج). «انگیزه‌ی ما برای اقدام تازه به تصحیح دیوان حافظ دو امر بود: نخست اینکه کار تصحیح علمی دیوان حافظ شادروانان قزوینی و غنی» که فضل تقدم و تقدم زمانی داشت مبنای قرار دادیم و امر دوم پرداختن به دگرسانی‌ها (نسخه بدل‌ها) بود» (ص چهارده) این دیوان دارای ۴۹۵ غزل به اضافه‌ی قصائد، مثنوی آهوی وحشی، ساقی‌نامه و قطعات و رباعیات است و دارای ۶۶۲ صفحه است.

برگرفته از کتاب‌شناسی حافظ از مهرداد نیک‌نام

حافظیه (یا آرامگاه حافظ)

به نقل از دانشنامه‌ی زبان و ادبیات فارسی، مدخل حافظیه

... دکتر کاووس حسن‌لی ...

حافظیه مکانی در شمال شهر شیراز است. این مکان در منطقه‌ای است که در گذشته مُصلا نامیده می‌شده است. مردم شیراز از گذشته‌های دور، برای برپایی نمازهای جماعت، بویژه نمازهای عید فطر و قربان و دعای طلب باران و آیین‌های دیگر عبادی، در شمال شهر شیراز، زمینی گسترده و هموار را در دامنه‌ی «کوه رحمت» و در همسایگی «تنگ الله اکبر» برگزیده بوده‌اند که به آن مصلا می‌گفتند. آن مکان، آب و هوایی بسیار خوش و چشم اندازی بسیار دلکش داشته است. برپایی آیین‌های گوناگون عبادی، زمین یادشده را هر چه بیش‌تر احترام انگیز و مقدس می‌کرده است.

احترام و تقدس زمین مصلا و کوه رحمت، مردم را برمی‌انگیخته تا مردگان خود را برای آموزش در این منطقه به خاک بسپارند و بخشی از این منطقه به صورت گورستان عمومی درآید.

«مُصلا» از ساحل شمالی رودخانه‌ی خُرم دره، در شمال دروازه اصفهان کنونی و آرامگاه علی بن حمزه آغاز می‌شده و تا دامنه‌ی کوه چهل‌مقام امتداد می‌یافته است. (امداد، ص ۱۶۶).

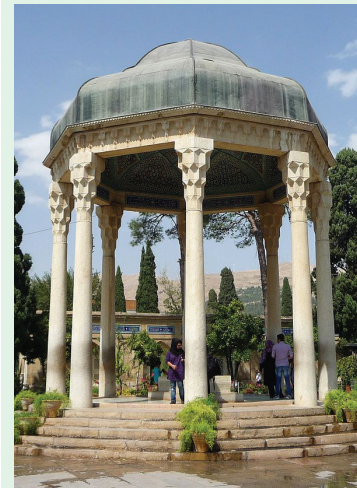
حافظ شیرازی، این منطقه از شهر را که «آب رکناباد» آن را سرسبز و فرح انگیز می‌کرده، بسیار دوست داشته و از بهشت زیباتر می‌دیده است:

بدیه‌ساقی می‌باقی که درجنت نخوهری یافت کنار آب رکناباد و گلگشت مصلا را

هنگامی که روان حافظ تن او را بدرد می‌گوید (سال ۷۹۱ یا ۷۹۲ ق)، هم شهریان اهل دل و هوشمند حافظ او را در همان جایگاه دل بستگی‌هایش به خاک می‌سپارند، تا آن زمین دل آویز، بیش از پیش، ستایش انگیز گردد و «زیارت‌گه رندان جهان» شود.

پس از گذشت ۶۵ سال از درگذشت

حافظ، (به سال ۸۵۶ ق) «شمس‌الدین محمد معمایی» که از سوی سلطان ابوالقاسم بابر بهادر، در فارس فرمانروایی می‌کرد، عمارتی بر مزار او برافراشت که این بنا در طول روزگاران، بارها و بارها تعمیر شد و تغییر یافت. (آربری، ص ۱۸۱) تا این که در سال ۱۱۸۶ ق. کریم خان زند بنایی تازه و عمارتی زیبا بر آن مزار ساخت (سامی، ص ۳۶۷). به دستور کریم خان ابتدا دور تا دور محوطه‌ی بزرگی که قبر حافظ در آن جای داشت، دیوار کشیده

شد. سپس ایوانی در آن محوطه بنا گردید که بر چهار ستون سنگی یک پارچه قرار داشت. با ساخت آن ایوان بزرگ، محوطه‌ی حافظیه به دو باغ جداگانه‌ی شمالی و جنوبی تقسیم شد و قبر حافظ در میان باغ شمالی واقع گردید. (میرزا حسن فسایی، ص ۱۲۰۲).

همچنین در زیر گوشه‌ی غربی این عمارت «آب انبار» ارزشمندی ساخته شد که از آب «رکن آباد» پر می‌شد. هنوز هم آن چهار ستون سنگی و آب انبار یادشده پا برجا هستند. (بهریزی، ص ۶۳)

سنگ مرمرینی که امروز، هنوز بر مزار حافظ بازمانده است، از یادگارهای دیگر برجای مانده‌ی کریم‌خانی است. سنگی به درازای ۲۷۰، به پهنای ۸۰ و به بلندی ۴۰ سانتی‌متر که حاجی آقاسی بیگ افشار آذربایجانی با خط زیبای نستعلیق، غزل دلنشین «مژده‌ی وصل تو کو کز سر جان برخیزم ...» را به همراه ابیاتی دیگر بر آن نوشته است.

طهماسب میرزا (مؤید الدوله)، یکی دیگر از حکم رانان فارس، در سال ۱۲۷۳ ق. بار دیگر آرامگاه حافظ را تعمیر کرد. در سال ۱۲۹۵ ق. حاج معتمدالدوله فرهاد میرزا، حاکم وقت فارس، که به حافظ صمیمانه عشق می‌ورزید، دستور داد اتاقی از نزده‌ی آهنی بسازند و بر مزار او قرار دهند. قوام‌الملک مشهور نیز آرامگاه را تعمیر کرد. سپس در سال ۱۳۱۷ ق. ملاشاه جهان زردشتی قبه‌ی زیبایی بر سر قبر خواجه، با چوب و آهن ساخت اما سید علی اکبر فال اسیری، از علمای شیراز، از این اقدام ناخرسند شد و دستور

داد تا بنای ساخته شده از سوی ملاشاه جهان زردشتی را تخریب کنند (کریمی، ص ۱۶، بهروزی، ص ۶۵، سامی، ص ۳۶۸ و معین، ص ۶۲۷).

منصور میرزا شعاع السلطنه، در سال ۳۱۹ ق. به دستور پدر خود، مظفرالدین شاه، یک بار دیگر آرامگاه حافظ را به گونه‌ای شایسته تجدید بنا کرد و برای تزئین دیوارهای بنا از ذوق هنرمندان نام‌دارِ زمان خود، از جمله «مزین الدوله نقاش باشی» بهره برد (سامی، ص ۳۶۸). مزین الدوله که از استادان دارالفنون بود اتاقچه‌ای آهنین بر روی مزار حافظ ساخت و دستور داد که دو سوی ایوان کریم خانی را به یکی از غزل‌های حافظ زینت دهند (بهریزی، ص ۶۷) در این کار عبدالصمد، معروف به لله باشی ظل السلطان که شخصی با ذوق بود، غزل «روضه‌ی خلد برین خلوت درویشان است ...» را بر اساس خط «میرعماد» از کاغذ برید و بر تخته‌های مربع مستطیل قرار داد و در دو سوی ایوان نصب کرد (کریمی، ص ۱۷).

در سال ۱۳۱۰ ش. «دبیر اعظم بهرامی»، استاندار فارس، دست به کار بازسازی آرامگاه شد. اما همین که دیوارهای اطراف را تعمیر کرد و نارنجستان حافظیه را سرو سامان داد به تهران منتقل شد و کار او نیمه تمام ماند (بهریزی، ص ۶۸).

آخرین اقدام مهم و شایسته در پیوند با ساخت و ساز بنای حافظیه در زمان وزارت آقای علی‌اصغر حکمت صورت پذیرفت. در این زمان (۱۳۱۴ ش) مهندس گدار فرانسوی، مأمور طراحی و ساخت و ساز بنای تازه شد. او برای زمین حافظیه و آرامگاه حافظ، طرح کنونی را پیشنهاد و اجرا کرد. محوطه‌ی حافظیه در این طرح، به همان سبک گذشته، به دو باغ شمالی و جنوبی تقسیم شد که ایوانی با طول ۵۶ و عرض ۷ متر، با ۲۰ ستون سنگی، آن دو باغ را از هم جدا می‌کرد. اجرای کامل این طرح تا سال ۱۳۱۷ ش. ادامه یافت. (سامی، ص ۳۶۹)

جمع کل باغ ورودی و باغ آرامگاه و ساختمان‌ها و منضعات در حدود بیست هزار متر مربع است. مساحت باغ شمالی که آرامگاه حافظ در میانه‌ی آن قرار گرفته، سه هزار متر (۵۰×۶۰ متر) و مساحت باغ جنوبی دوازده هزار متر (۸۰×۱۵۰) است. خیابانی به عرض ۲۲ متر، باغ جنوبی را به دو بخش شرقی و غربی تقسیم می‌کند. در دو طرف این خیابان باغچه و در وسط هر باغچه حوض مستطیل شکلی به سبک حوض‌های کریم خانی با فواره‌های سنگی ساخته شده است. درخت‌های کاج، سرو و نارنج و گل‌های زیبای رنگارنگ در هر دو باغ جنوبی و شمالی، فضای حافظیه را بسیار فرح‌انگیز و دل‌ربا کرده‌اند.

معماری هنری حافظیه، با هوشمندی ستایش برانگیزی پدید آمده است. به

گونه‌ای که اجزای هماهنگ این معماری، آرامش فضای ملکوتی حافظیه را افزایش می‌دهد. ایوان بلند و باشکوه وسط حافظیه به شیوه‌ای شایسته، میان دو باغ شمالی و جنوبی- بویژه با توجه به اختلاف ارتفاع آن دو- تعادل ایجاد می‌کند.

آرامگاه حافظ، در واقع، آمیزشی‌ست از شیوه‌ی معماری گذشته و اکنون ایرانی؛ گنبدی با پوشش مسین، به شکل کلاه درویشان قلندر، برافراشته بر هشت ستون، که یادآور سده‌ی هشتم و روزگار حافظ است. این آرامگاه دل‌ربا را هیچ دیواری محصور و محدود نکرده است و تراش‌های هنرمندانه‌ی سر ستون‌ها و کاشی‌کاری سقف آرامگاه بر زیبایی آن افزوده است. در زیر سقف گنبد آرامگاه، غزل «حجاب چهره‌ی جان می‌شود غبار تنم ...» بر روی کاشی با خط زیبا نوشته شده است.

از سال ۱۳۷۵ ش. مرکز حافظ شناسی، فعالیت‌های خود را در محل کتابخانه‌ی عمومی حافظیه، به گونه‌ای رسمی آغاز کرده است و هم اکنون در قالب نهادی مستقل به فعالیت‌های گوناگون آموزشی، علمی و پژوهشی مشغول است. در این مرکز، آثاری که در پیوند با حافظ پدید آمده است (مقاله، کتاب، فیلم، نرم افزار و ...) گردآوری، فهرست نویسی تنظیم می‌شود و در اختیار درخواست کنندگان قرار می‌گیرد. در محوطه‌ی حافظیه، بسیاری دیگر از نام آوران شیرازی به خاک سپرده شده‌اند؛ که افراد زیر از شمار آنانند: اهلی شیرازی، فرصت‌الدوله، محمدهاشم ذهبی، میرزا عبدالننیا، سید محمدعلی کازرونی، حاج محمدعلی سمنانی، نظام‌الدین دستغیب، حسن آزادمعدلی، شیخ محمد مهدی کجوری، شیخ محمدحسن کجوری، سیدعلی مجتهد کازرونی، قاسم خان والی، علی‌اکبر نخعی‌اراک، شیخ محمدباقر مجتهد استهباناتی، لطف‌علی صورنگر، رسول پرویزی، محمدخلیل رجایی، مهدی حمیدی، فریدون توللی، عبدالوهاب نورانی‌وصال، علی‌محمد مژده، حمید دبیرین، محمدکاظم کاظمی شیرازی، نورالدین رضوی و آرامگاه‌های خانوادگی چون: آرامگاه خاندان معدل، آرامگاه خاندان قوام، آرامگاه خاندان توللی، آرامگاه خاندان طباطبایی‌کازرونی، آرامگاه خاندان مؤیدالملک قوامی، آرامگاه خانوادگی فروبود و ...

همچنین از سال ۱۳۷۵ ش. طرح بزرگ گسترش محوطه‌ی حافظیه مطرح شده و هم اکنون در حال اجراست. بر اساس این طرح، محوطه‌ی حافظیه گسترشی چشم‌گیر می‌یابد (از چهارراه ادبیات، تا چهارراه حافظیه، از چهارراه حافظیه تا شمال باغ جهان‌نما و از شمال باغ جهان‌نما تا چهارراه هفت تنان).

انتشار تازه‌ترین اثر استاد محمدرضا شفیعی کدکنی درباره‌ی حافظ

این کیمیای هستی تازه‌ترین کتاب منتشر شده‌ی استاد محمدرضا شفیعی کدکنی با محوریت حافظ و شعر اوست. این اثر در سه جلد از سوی انتشارات سخن به چاپ رسیده است. جلد نخست، جمال‌شناسی و جهان شعری حافظ را دربرمی‌گیرد؛ جلد دوم عنوان یادداشت‌ها و نکته‌ها را بر خود دارد و جلد سوم، دربرگیرنده‌ی درس‌گفتارهای استاد در کلاس‌های دانشگاه تهران است.

«با اطمینان می‌توان گفت که هیچ ملتی، شاعری از نوع حافظ ندارد. فردوسی بیش و کم نظایری در جهان دارد و سعدی نیز. حتی جلال‌الدین مولانا هم. ولی حافظ ما در فرهنگ بشری بی‌مانند است؛ شاعری که شعر فارسی او را زاهدان و عارفان در قنوت نماز به جای ادعیه و آیات عربی بخوانند و در عین حال، زندیقان هر دوره‌ای شعر او را آیینی‌اندیشه‌های خود بدانند و از نظر «پیر خطاپوش» حافظ که بر قلم صنع، چنان اعتراض خطرناکی کرده است شادمان باشند و در زندگی روزانه مردم ما، دیوانش را در کنار قرآن مجید، سر سفره عقد و هفت‌سین سال نو قرار دهند و با آن فال بگیرند و استخاره کنند. چنین شاعری در جغرافیای کره زمین و در تاریخ بشریت منحصر به فرد است و همانند ندارد.»

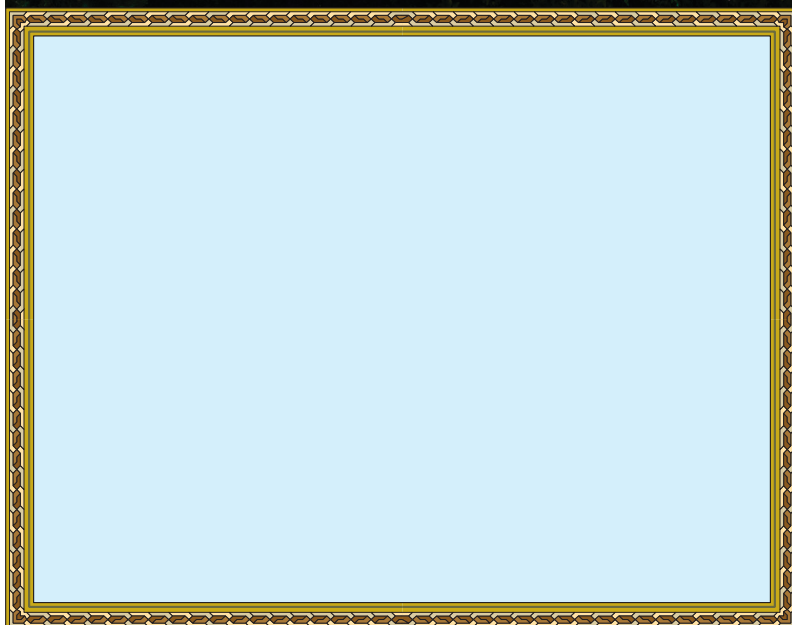
انتشار دانشنامه‌ی حافظ و حافظ‌پژوهی

دانشنامه‌ی حافظ و حافظ‌پژوهی به سرپرستی عبدالله جاسبی و سرپرستاری بهاء‌الدین خرمشاهی از سوی انتشارات مؤسسه‌ی فرهنگی هنری نخلستان پارسی در چهار جلد منتشر شده است. هر جلد کتاب دربرگیرنده‌ی ۶۵۰ صفحه در قطع وزیری است که در مجموع، شامل بیش از ۱۷۰۰ مقاله درباره‌ی شعر و شخصیت حافظ می‌شود. چهارده نفر از اعضای فرهنگستان زبان و ادب فارسی، بیش از ۶۰ نفر از استادان دانشگاه‌های ایران و غالب حافظ‌پژوهان و ادب‌پژوهان معاصر در این طرح همکاری کرده‌اند. نصرالله امامی، آذرتاش آذرنوش، اصغر دادبه، میرسید جلال‌الدین کزازی، کاووس حسن‌لی، محمود عابدی، منیژه عبداللهی و هیوا مسیح برخی از نویسندگان دانشنامه را تشکیل می‌دهد. همچنین بیش از هفتصد حافظ‌پژوه و اثر حافظ‌پژوهانه «به لفظ اندک و معنی بسیار» معرفی شده‌اند. از دیگر امتیازات کتاب، پرداختن به جایگاه حافظ در خارج از ایران است. گفتنی است مقالات این دانشنامه به گونه‌ای طراحی شده که تا اندازه‌های کارکرد شرح و تعلیقات را نیز دارد. در مجموع، می‌توان مقالات دانشنامه را در دو گروه گنجاند:

درون‌سوی شعر و شخصیت و ذهن و زبان شاعر؛

برون‌سوی زندگی هنری و روزمره و اجتماعی حافظ.

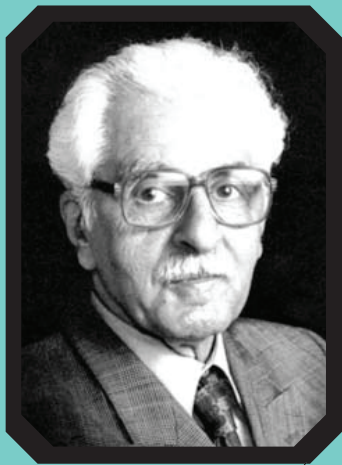
جلد اول کتاب حاضر حروف آ-ث، جلد دوم ج-ژ، جلد سوم س-ق و جلد چهارم حروف ک-ی را دربرمی‌گیرد.

ویژه‌نامه‌ی بیست و دومین مراسم یادروز حافظ و سیزدهمین گردهم‌آیی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی

سردبیر: ثمن کمالی
خسرو مقدسی، سارا حسین‌آبادی، محمدهادی خالقی‌زاده
صفحه‌آرایی: محسن گل‌آرایش

کیمیا

هرگز نفیشتن تو از لوح دل جان‌زاد...

درگذشت استاد محمد دبیرسیاقی

دکتر محمد دبیرسیاقی، استاد دانشگاه، پژوهشگر، نویسنده و شاعر معاصر در سال ۱۳۹۸ خورشیدی در قزوین به دنیا آمد. وی در سال ۱۳۲۴ مدرک دکترای زبان و ادبیات فارسی خود را از دانشگاه تهران دریافت کرد و در سال ۱۳۲۵ به عضویت انجمن بین‌المللی ایران‌شناسی درآمد. او افزون بر تدریس در دانشگاه‌های مختلف و عضویت در هیأت علمی انجمن مفاخر ایران، از نخستین دست‌یاران استادعلی اکبر دهخدا در تدوین لغت‌نامه‌ی بزرگ دهخدا بود. دکتر دبیرسیاقی در طول عمر با برکت خویش، بیش از صد جلد کتاب و مقالات متعدد در حوزه‌های مختلف و متنوع زبان و ادبیات فارسی و تاریخ ایران به چاپ رساند. آثار علمی دکتر دبیرسیاقی را می‌توان در این چند بخش طبقه‌بندی کرد: ۱- تصحیح متون: تصحیح دیوان‌های فرخی، عنصری، منوچهری، شاهنامه فردوسی، سفرنامه ناصر خسرو، لغت فرس اسدی، و جز آن ۲- تالیف لغت‌نامه: تالیف بخش‌هایی از لغت‌نامه‌ی دهخدا و لغت‌نامه‌ی فارسی ۳- بازنویسی متون ادبی به نظم و نثر فارسی: بازنویسی شاهنامه فردوسی به نثر روان فارسی ۴- قزوین‌شناسی: سیر تاریخی بناهای قزوین و جز آن‌ها ۵- گردآوری: پیشاهنگان شعر فارسی، گنج باز یافته، ره‌آورد حکمت، ره‌آموز حکمت، مجموعه مقالات عباس اقبال، مقالات دهخدا، دیوان دهخدا، مشتی از خروار و جز آن‌ها ۶- تحقیقات علمی: فرهنگ‌های فارسی، ماده تاریخ، مجموعه مقالات و نظایر آن‌ها ۷- تهیه و تنظیم چندین کشف‌الابیات: کشف‌الابیات خمس نظامی، گرشاسب‌نامه اسدی، مثنوی معنوی، شاهنامه و مانند آن‌ها.

وی و همکاران او، پس از پایان کار تالیف لغت‌نامه دهخدا، لغت‌نامه‌ی بزرگ فارسی را بنیان گذاشتند، لغت‌نامه‌ای که تا کنون حرف‌های (آ) و (الف) و بخشی از حرف (ب) آن، در بیش از ۵۳۲۳ صفحه، به چاپ رسیده است. این کار بزرگ و ماندگار به همت همکاران و شاگردان دکتر دبیرسیاقی، در مؤسسه لغت‌نامه‌ی دهخدا همچنان ادامه دارد. این استاد فرهیخته در ۱۶ مهرماه ۱۳۹۷ چشم از جهان فرو بست.